

Rozvoj medzinárodného práva verejného od staroveku až po súčasnosť¹

Anotácia: Odborný článok analyzuje vývoj medzinárodného práva verejného od staroveku až po súčasnosť. Prináša pohľad na ponímania medzinárodného práva verejného v jednotlivých etapách dejín s poukázaním na významné míľniky predstavených období. Záverom sa zamýšľa nad súčasným fungovaním medzinárodného práva verejného. Medzinárodné právo verejné je právnym odvetvím, ktoré bez pochyb zasahuje takmer do všetkých oblastí fungovania a existencie štátov. Výnimkou nie je ani oblasť ľudskoprávnej dimenzie, ktorá sa do popredia dostáva po prvej, predovšetkým však po druhej svetovej vojne. Ľudské práva sa tak stávajú horúcou témou medzinárodného práva, ktoré okrem samotného zakotvenia dohliada aj na dodržiavanie a garanciu. Medzinárodné právo verejné sa zároveň dotýka oblasti medzinárodnej policajnej spolupráce, a to najmä vytvorením právneho rámca, ktoré je základom policajnej spolupráce medzi suverénnymi štátmi či štátmi a medzinárodnými organizáciami. Medzinárodné právo zároveň dáva priestor na vznik medzinárodných organizácií, ktoré svoju činnosť zameriavajú prioritne na medzinárodnú policajnú spoluprácu. Príkladom je INTERPOL, ktorý je samostatnou medzinárodnou medzivládnu organizáciou a EUROPOL, ktorý je súčasťou štruktúry Európskej únie. Základom na vypracovanie predkladaného textu bola prioritne metóda analýzy a komparácie, ktoré dominovali v jednotlivých kapitolách.

Kľúčové slová: medzinárodné právo, história, vývoj, súčasnosť, medzinárodné organizácie, analýza, budúcnosť.

Úvod

Podobne ako iné právne odvetvia aj medzinárodné právo verejné prešlo a prechádza svojím vývojom. Je možné povedať, že je to právne odvetvie, ktoré je menené a predovšetkým dopĺňané viac ako iné právne odvetvia. Je to dané najmä rozvojom vzťahov medzi subjektmi medzinárodného práva. Jednotlivé subjekty medzinárodného práva, prioritne štáty, sa usilujú navzájom spolupracovať v rôznych oblastiach, počnúc ekonomickou oblasťou, oblasťou bezpečnosti až po oblasť ochrany životného prostredia. S týmto cieľom produkujú množstvo medzinárodných dokumentov rôznej právnej sily a povahy. K tomu sa pridáva legislatívna činnosť medzinárodných organizácií, ktoré sú tiež významným subjektom medzinárodného práva. Všetky tieto dokumenty (resp. legislatíva) sa následne stávajú prameňmi medzinárodného práva verejného, čo je zároveň aj dôkazom rozvoja tohto právneho odvetvia.

Medzinárodné právo je odvetvím práva, ktoré upravuje medzištátne vzťahy. Základným subjektom medzinárodného práva je suverénny štát, ktorý disponuje spôsobilosťou tak na práva, ako aj povinnosti. Len štát disponuje plnohodnotnou spôsobilosťou. Ostatné subjekty, ako napríklad medzinárodné organizácie, disponujú derivovanou subjektivitou. Od takto zadaného prvku, ktorým je štát, vychádza vôľa vytvoriť medzinárodnú organizáciu. K suverenite sa vyjadruje aj Vršanský: „Suverenita štátu (angl. sovereignty, fr. souveraineté) je základným princípom prelínajúcim sa celým odvetvím medzinárodného práva. Je základnou podstatou existencie každého štátu. Vyjadruje nezávislosť každého štátu od akejkoľvek inej moci, v dôsledku nej štát nie je podriadený nijakej nadradenej autorite. Suverenita, iným slovom zvrchovanosť, je štátu vlastná; z medzinárodnoprávneho hľadiska ju nadobúda imanentne v momente svojho vzniku, presnejšie v momente, keď dosiahne materiálne skutočnosti determinujúce štátnosť: územie, obyvateľstvo, efektívnu štátnu moc a schopnosť vstupovať do medzinárodných vzťahov.“² Suverenita je teda pojmom, ktorý štát definuje a vďaka ktorému štát môže pôsobiť na medzinárodnej scéne ako plnohodnotný subjekt. Práve táto suverenita štátu dáva priestor na vznik medzinárodnej organizácie.

¹ Odborný článok je vypracovaný v zmysle projektu vedeckovýskumnej úlohy: Ochrana ľudských práv v činnosti polície č. 204/2014, Katedra verejnoprávných vied, Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2014.

² VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Osobitná časť*. Bratislava: Eurokódex, 2013, s. 43.

Medzinárodné právo je možné definovať ako právo, ktoré upravuje vzťahy medzi štátmi. Potočný definuje medzinárodné právo ako súbor právnych noriem, ktoré upravujú vzťahy medzi štátmi, okrem toho však regulujú aj vzťahy štátov k medzinárodným organizáciám ako vzťahy medzinárodných organizácií medzi sebou a niektoré vzťahy jednotlivcov ku štátu.³ Tomko definuje medzinárodné právo ako ucelený, rozvíjajúci sa súbor právnych pravidiel, ktoré upravujú vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi.⁴ Mráz definuje medzinárodné právo ako ucelený, rozvíjajúci sa súbor právnych pravidiel, ktoré upravujú vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi.⁵ Napokon Vršanský definuje medzinárodné právo verejné ako súhrn právnych noriem, ktoré upravujú vzťahy medzi subjektmi medzinárodného práva, predovšetkým medzi suverénnymi štátmi.⁶ Z uvedených definícií je možné vyvodiť záver, že základným prvkom medzinárodného práva je štát so svojou plnohodnotnou suverenitou. Medzinárodné právo má za cieľ vzťahy medzi štátmi ako subjektmi medzinárodného práva regulovať.

Medzinárodné právo dáva teda priestor na vznik právneho pododvetvia, ktorým je právo medzinárodných organizácií. Na začiatku tohto vzťahu, medzinárodné právo verzus právo medzinárodných organizácií, je suverénny štát, ktorý disponuje plnou subjektivitou. Len takýto štát – ako subjekt medzinárodného práva – môže podnieť vznik medzinárodnej organizácie. Prepojenosť oboch odvetví (resp. pododvetví) je teda zrejímavá.

K základným atribútom medzinárodného práva je potrebné zaradiť:

- a) subjekty medzinárodného práva,
- b) pramene medzinárodného práva,
- c) pravidlá medzinárodného práva,
- d) sankcie v medzinárodnom práve.

Všetky predstavené atribúty prešli vývojom a je možné konštatovať, že aj v budúcnosti ich očakávajú určité doplnenia a zmeny.

1. Subjekty medzinárodného práva.

Subjektom medzinárodného práva verejného je tá jednotka, ktorej prislúchajú práva a povinnosti a ktorá je zároveň spôsobilá na právne či protiprávne úkony. Pod spôsobilosťou je potrebné rozumieť možnosť subjektu vstupovať vo svojom mene do medzinárodných vzťahov, a tak na seba preberať záväzky. Je potrebné zdôrazniť, že v rámci medzinárodného práva neexistuje norma, ktorá by ponúkala výpočet subjektov, túto skutočnosť priorityne determinuje aj rozvoj predmetnej oblasti. Príkladom je jednotlivec, ktorý začiatkom 20. storočia nebol považovaný za subjekt medzinárodného práva. Po prvej, ale najmä po druhej svetovej vojne však dochádza k postupnému zaradeniu jednotlivca k ostatným subjektom medzinárodného práva. Prejavuje sa to v dvoch dimenziách. Prvou je ľudskoprávna dimenzia, ktorá spočíva v ochrane ľudských práv a slobôd jednotlivcov. Druhou dimenziou je trestnoprávna zodpovednosť jednotlivcov na medzinárodnej úrovni. Tieto dve dimenzie sú reprezentované:

- a) v prvom prípade Radou Európy a jej Európskym súdom pre ľudské práva,
- b) v druhom prípade medzinárodným trestným súdnictvom (Medzinárodný trestný súd, Medzinárodný trestný tribunál pre bývalú Juhosláviu, Medzinárodný trestný tribunál pre Rwandu).

³ POTOČNÝ, M. *Medzinárodné právo verejné. Zvláštní část*, Praha. s. 16.

⁴ TOMKO, J. *Medzinárodné verejné právo*. Bratislava: Obzor, 1988. s. 12.

⁵ MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANSKÝ, P. *Medzinárodné právo verejné*. Bratislava: PraF UK, 2003. s. 15.

⁶ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Osobitná část*. Bratislava: Eurokódex, 2013. s. 48.

K subjektom medzinárodného práva zaraďujeme:

- a) štát,
- b) medzinárodné medzivládne organizácie,
- c) národnooslobodzovacie hnutie,
- d) povstalecké hnutie,
- e) jednotlivca,
- f) subjekty *suigeneris* (Svätá stolica, Zvrchovaný rad maltézskych rytierov).

Najdôležitejším subjektom medzinárodného práva, označovaným aj ako primárny subjekt, je **štát**. Štát je tým subjektom, ktorý disponuje originálnou spôsobilosťou, ktorú môže, v prípade záujmu, preniesť na medzinárodnú organizáciu. Z uvedeného vyplýva, že **medzinárodné organizácie** sú významným subjektom, avšak ich subjektivita je odvodená od štátu. Vo všeobecnosti je možné považovať za medzinárodnú organizáciu inštitúciu, ktorá je založená medzinárodnou zmluvou s charakterom *sui generis* najmenej medzi tromi štátmi, pričom takáto inštitúcia disponuje derivovanou subjektivitou, vlastnými orgánmi a vymedzenými cieľmi a úlohami, ktoré definujú jej charakter. Archer definuje medzinárodnú organizáciu ako formálne kontinuálnu štruktúru, založenú dohodou medzi členmi zloženými z dvoch alebo viacerých suverénnych štátov, s cieľom uskutočnenia spoločného záujmu členstva.⁷

Potočný definuje medzinárodné organizácie ako tie medzivládne inštitúcie, ktoré vznikli na základe medzinárodnej zmluvy uzatvorenej medzi najmenej tromi štátmi, sú vybavené niektorými atribútmi medzinárodnej právnej subjektivity, majú trvalý charakter, disponujú vlastnými orgánmi, ktoré majú medzi sebou rozdelené úlohy a usilujú sa o dosiahnutie cieľov vytýčených v zakladajúcej listine.⁸ Medzinárodná organizácia je v súčasnosti bez pochyb významným subjektom medzinárodného práva, jej činnosť a aktivity primárne pomáhajú v rozvoji medzinárodného práva.

Povstalecké hnutia a národnooslobodzovacie hnutie sú parciálnym subjektom medzinárodného verejného práva. Ich subjektivita je obmedzená. Medzinárodné právo definuje rozdiel medzi týmito hnutiami, ktorý spočíva v dosiahnutí cieľa ich pôsobenia. Cieľom národnooslobodzovacieho hnutia je dosiahnutie/vytvorenie nového štátu, kým cieľom povstaleckého hnutia je vytvorenie novej vlády.

Jednotlivec je marginálnym subjektom medzinárodného práva v dvoch konkrétnych oblastiach, ktoré sme si predstavili vyššie.

Subjekty *suigeneris* sú špecifické subjekty medzinárodného práva. Dôvodom je ich špecifické postavenie a organizácia.

2. Pramene medzinárodného verejného práva

Pramene medzinárodného verejného práva sú ďalším významným atribútom, ktorý prešiel svojím vývojom. Základné členenie prameňov medzinárodného práva:

- a) materiálne pramene a
- b) formálne pramene.

Materiálne pramene predstavujú okolnosti, za ktorých vzniká medzinárodná norma, resp. určité pravidlo. Materiálne pramene predstavujú spoločenské vzťahy, správanie sa subjektov medzinárodného práva v rámci medzinárodných vzťahov. Význam skúmania

---

⁷ ARCHER, C. In BAŇOUCH, H., FEDORKO, M. *Mezinárodní organizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. s. 16

⁸ POTOČNÝ, M. *Mezinárodní organizace*. Praha. Svoboda, 1980. s. 29

materiálnych prameňov je pri samotnej interpretácii noriem, resp. pravidiel medzinárodného práva. V prípade sporu dvoch alebo aj viacerých subjektov o konkrétnu normu/pravidlo rozhodujúci orgán pristúpi k interpretácii tak, že bude skúmať, za akých okolností norma/pravidlo vzniklo, teda aké boli vzťahy medzi participujúcimi subjektmi a aké okolnosti predchádzali vzniku danej normy, resp. pravidla.

Formálne pramene sú skutočné pramene medzinárodného práva, ktoré delíme na:

- a) základné pramene a
- b) pomocné pramene.

Základné pramene sa ďalej členia na písané a nepísané.

K základným prameňom tohto právneho odvetvia zaradujeme:

- a) medzinárodnú zmluvu a
- b) medzinárodnú obyčaj.

Práve pri týchto dvoch základných prameňoch je viditeľný vývoj medzinárodného verejného práva. V minulosti ako prameň číslo jeden dominovala obyčaj. Obyčaj bola prameňom, ktorý v rámci medzinárodných vzťahov dominoval. Postupnou kodifikáciou medzinárodného práva dochádza k zmene. Postupne sa primárnym prameňom stáva zmluva, ktorá spĺňa všetky predpísané atribúty medzinárodnej zmluvy. V súčasnosti je logické, že zmluva ako prameň dominuje. Komplikované vzťahy v rámci medzinárodného priestoru vyžadujú zmluvnú úpravu, čo je v konečnom dôsledku priaznivejšie aj pre samotnú interpretáciu, v prípade riešenia sporov. Medzinárodná obyčaj naďalej zostáva významným prameňom, ktorý je na medzinárodnej scéne uplatňovaný. Procesom kodifikácie sa však obyčaj ako prameň dostáva do úzadia a medzinárodná zmluva, naopak, do popredia. Medzinárodná zmluva je zároveň písaným prameňom medzinárodného práva, kým obyčaj je nepísaným prameňom. Medzinárodnej zmluve, ako primárnemu prameňu medzinárodného práva, sa venuje aj medzinárodné zmluvné právo. Cieľom tohto právneho pododvetvia medzinárodného verejného práva je mapovať vznik, existenciu a zánik medzinárodnej zmluvy.

K vedľajším, resp. pomocným prameňom medzinárodného verejného práva zaradujeme:

- a) všeobecné právne zásady,
- b) súdne rozhodnutia,
- c) náuku medzinárodného práva,
- d) ekvitu (spravodlivosť),
- e) jednostranné akty štátov,
- f) akty medzinárodných organizácií.

Všeobecné právne zásady sú doplnkovým prameňom, ktorý má význam prioritne v prípade neexistencie medzinárodnej zmluvy ako prameňa číslo jeden. Všeobecné právne zásady sú premietnuté aj do vnútroštátnych právnych poriadkov. Príkladom je zásada:

- a) ne bis in idem,
- b) legality,
- c) oficiality,
- d) ústnosti,
- e) práva na spravodlivý súdny proces a podobne.

Všetky predstavené zásady sú súčasťou právneho poriadku Slovenskej republiky.

Súdne rozhodnutia predstavujú významný prameň medzinárodného práva, prioritne však pre strany sporu, ktorým je súdne rozhodnutie adresované. Súdne rozhodnutia

predstavujú judikatúru, ktorá nie je záväzného charakteru, je však vysoko rešpektovaná a nápomocná pri rozhodovaní identických, resp. podobných sporov.

Náuka medzinárodného práva predstavuje právny názor odborníkov tohto právneho odvetvia na určitú otázku, ktorá sa v rámci medzinárodných vzťahov objaví. Nejde o záväzný prameň. V rámci medzinárodných vzťahov je však rešpektovaným prameňom. Potrebné je dodať, že ani súdne rozhodnutia, ani náuka/názory medzinárodné právo nevytvárajú.

Ekvita (Aequietboni) Významným prameňom medzinárodného práva, ktorý však dominoval v minulosti, je tzv. ekvita. Tento prameň využívali panovníci pri rozhodovaní sporov. Išlo však prioritne o vnútroštátne riešenie sporov, v rámci štátneho celku. V súčasnosti je ekvita zakotvená v čl. 38 ods. 2 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora, ktorý je súčasťou Charty Organizácie Spojených národov. V zmysle čl. 38 štatútu podkladom na rozhodovanie sporov, ktoré mu boli predložené, sú:

- a) medzinárodné zmluvy,
- b) medzinárodná obyčaj,
- c) všeobecné právne zásady uznávané civilizovanými národmi,
- d) hlavné pramene medzinárodného práva popri súdnych rozhodnutiach a náuke najkvalifikovanejších odborníkov.⁹

Štatút zároveň dáva súdnemu dvoru právomoc rozhodovať spory na základe ekvity (ex aequoetbono). Základným predpokladom rozhodovania na základe ekvity je súhlas strán sporu.¹⁰ Súd sa teda odkloní od písaného práva a bude rozhodovať na základe dobra a spravodlivosti a pravidiel slušnosti, spravodlivosti a rozumnosti.

Potrebné je dodať, že využívanie ekvity na rozhodovanie sporov je teoretickou možnosťou. V praxi súd k využitiu tejto právomoci nepristúpil. Dôvodom je nesúhlas strán, ktoré sa obávajú posilnenia právomoci Medzinárodného súdneho dvora pri rozhodovaní sporov. Nie je však možné povedať, že ekvita nie je využívaná praxou. Medzinárodný súdny dvor využíva ekvitu pri výklade noriem, napr. pri výške náhrady škody vzniknutej aktivitami v oblasti morského práva či kozmického práva. Používa sa aj pri výklade obyčajových noriem. Príkladom je výška náhrady škody pri medzinárodnej zodpovednosti štátov za protiprávne konanie.

Jednostranné akty štátov sú pomocným prameňom, pričom prameňom sú len tie jednostranné akty, ktoré majú medzinárodné účinky. Príkladom jednostranného aktu štátu je notifikácia, protest, prísľub, zrieknutie sa nároku, súhlas poškodeného štátu, uznanie a podobne. Konkrétnym príkladom je jednostranné vyhlásenie štátu o obligatórnej jurisdikcii Medzinárodného súdneho dvora alebo jednostranné ústne alebo písomné vyhlásenie štátov hlásiacich sa k dodržiavaniu záväzkov vyplývajúcich zo zmluvy, ktorej platnosť bola ukončená, resp. jej platnosť ešte nenastala. Aby mohol byť jednostranný akt štátu považovaný za prameň, musí ešte spĺňať niekoľko základných požiadaviek:

- a) „Musí ho vydať orgán oprávnený zastupovať štát navonok; za takýto štát sa považuje hlava štátu, predseda vlády a minister zahraničných vecí.
- b) Štát nemôže byť nútený k jeho prijatiu pod hrozbou sily alebo použitím sily.
- c) Obsah záväzku musí byť v súlade s kogentnými pravidlami medzinárodného práva, ako aj s ďalšími záväzkami, ktoré pre štát vyplývajú z iných prameňov medzinárodného práva.“¹¹

⁹ Pozri bližšie čl. 38 ods. 1 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora.

¹⁰ Pozri bližšie čl. 38 ods. 2 Štatútu Medzinárodného súdneho dvora.

¹¹ KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť) druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuraediton, 2011. s. 125.

Akty medzinárodných organizácií

Významným prameňom sú akty medzinárodných organizácií ako výsledok ich normotvornej funkcie. K vzniku medzinárodných organizácií dochádza prioritne po roku 1945. Ich legislatívne aktivity zasahujú do najrôznejších oblastí medzinárodných vzťahov. Akty medzinárodných organizácií majú rôznu právnu silu a povahu. Tieto akty môžu byť tak záväzného, ako aj nezáväzného charakteru. Bez pochyb aj tie nezáväzné majú morálnu a politickú váhu pre subjekty medzinárodného práva. Príkladom aktov medzinárodných organizácií sú napríklad rezolúcie Valného zhromaždenia Organizácie Spojených národov či smernice a nariadenia Európskej únie. Každá medzinárodná medzivládna organizácia v rámci svojej normotvornej funkcie vydáva právne akty rôznej právnej sily.

3. Pravidlá medzinárodného práva

Pravidlá medzinárodného práva predstavujú záväzné normy správania jeho subjektov, plnenie ktorých je vynútiteľné použitím sankcií.¹²

Medzinárodné právo neobsahuje normu, ktorá by ponúkla jednoznačný výpočet pravidiel medzinárodného práva. Pravidlá sú prítomné tak v písaných, ako aj v nepísaných prameňoch medzinárodného práva. Teória ponúka rôzne delenia pravidiel. Tak napríklad teória rozoznáva zmluvné pravidlá, obyčajové pravidlá či pravidlá medzinárodných organizácií.

Podľa obsahu je možné pravidlá deliť na materiálne a procesné. Materiálne definujú obsah práv a povinností, kým procesné upravujú postup štátov, ktorý aplikujú pri vymáhaní nápravy porušených pravidiel. Podľa účastníkov je možné pravidlá rozdeliť na všeobecné a záväzné pre všetky subjekty medzinárodného práva. Pravidlá partikulárne, ktoré sú určené pre obmedzený počet subjektov (regionálna oblasť), a napokon individuálne, ktoré sú určené pre úzky okruh subjektov. Ďalej teória rozlišuje pravidlá časovo obmedzené a časovo neobmedzené. Najvýznamnejšie delenie je však na:

- a) kogentné pravidlá,
- b) dispozitívne pravidlá.

Kogentné pravidlá majú najvyššiu právnu silu a v zásade žiadne dispozitívne pravidlo nesmie tomu kogentnému odporovať. Kogentné pravidlá sú teda hierarchicky na najvyššom mieste. Príkladom je Charta Organizácie Spojených národov, ktorá je kogentnou normou. Jej zmena je prípustná, ale len inou kogentnou normou. Pre dispozitívne pravidlá je príznačná určitá autonómia subjektu, ktorý takéto pravidlo preberá. Príkladom je prebratie konkrétneho záväzku zo zmluvy štátom ako top subjektom medzinárodného práva. Ako už bolo načrtnuté, nemôžu odporovať kogentným pravidlám.¹³

4. Sankcie medzinárodného práva

Sankcie v medzinárodnom práve sú osobitným atribútom medzinárodného práva, ktorý je potrebné rozpracovať ako samostatný príspevok. Je však potrebné zdôrazniť, že sankcie sú odpoveďou na porušenie medzinárodných noriem či pravidiel, teda medzinárodného práva. V dôsledku protiprávneho konania štátov dochádza k vyvodu medzinárodnoprávnej zodpovednosti voči subjektu – porušiteľovi a v prípade preukázania viny je subjektu uložená sankcia. Spomenúť je potrebné predovšetkým sankčný mechanizmus Organizácie Spojených národov, ktorý je reprezentovaný rozhodovacou činnosťou Bezpečnostnej rady Organizácie Spojených národov. V tomto prípade hovoríme o kolektívnych donucovacích opatreniach, ktoré sa vnútorne členia na sankcie nevojenskej povahy a sankcie vojenskej povahy. Na druhej strane medzinárodné právo rozoznáva aj individuálne donucovacie opatrenia, ktorými

¹² KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuraediton, 2011. s. 130.

¹³ VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol.: *Medzinárodné právo verejné. Všeobecná časť*. Bratislava: Eurokódex, 2012. 122 – 132.

sú sankcie ukladané individuálnym štátom. Príkladom je porušenie práva jedného štátu, keď poškodený pristúpi k uloženiu retorzie alebo represálie. Je však potrebné zdôrazniť, že individuálne vojenské represálie vojenskej povahy sú v súčasnosti zakázané. Ich uloženie a výkon je zločinom a voči štátu, ktorý ich uložil, je možné vyvodiť medzinárodnoprávnu zodpovednosť. Zmyslom sankcií je vynútiť dodržiavanie medzinárodného práva vo všetkých jeho atribútoch.

5. Historický vývoj

Úvodom je potrebné zdôrazniť, že medzinárodné právo verejné je pomerne novým právnym odvetvím v porovnaní s odvetviami ako občianske či trestné právo. Neznamená to však, že v priebehu histórie neexistovali prvky, ktoré by čiastočne definovali medzinárodné právo. Počiatky medzinárodného práva sa datujú už od staroveku. Spoločným menovateľom počiatkov medzinárodného práva, ktorý pretrváva do dnešných dní, je záujem spolupracovať v konkrétnej oblasti medzi dvomi a viacerými subjektmi. Záujem musel prevyšovať sebestačnosť, znamená to, že subjekty spoločne prejavili vôľu spolupracovať v určitej oblasti, pričom spoločný záujem prevyšoval ich jednotlivé potreby. V dávnej minulosti však prevažovala nerovnosť medzi prvými štátmi, ktoré by sme mohli považovať za subjekty medzinárodného práva. „Vývoj medzinárodného práva bol poznačený faktickou nerovnosťou štátov spočívajúcou v ich rôznej ekonomickej a vojenskej sile, ako aj v rôznom stupni civilizačného, kultúrneho, náboženského či iného vývoja. Historické skúsenosti potvrdzujú, že v jednotlivých historických etapách existovali štáty alebo zoskupenia, ktoré sa vzhľadom na dosiahnutý stupeň vývoja považovali za vyspelejšie, prípadne civilizovanejšie ako iné štáty.“¹⁴ Práve táto základná charakteristika bránila vývoju medzinárodného práva. Prvé pokusy o vytvorenie spolkov či spoločných organizácií vo veľmi krátkom horizonte stroskotali, a to práve z dôvodu nerovnosti medzi štátmi. Inými slovami povedané, vždy existoval štát, resp. štátny celok, ktorý sa cítil v nadradenej pozícii voči ostatným členom. Práve rovnosť je základným atribútom existencie a fungovania v medzinárodnom práve. Aj v súčasnosti existujú štáty, ktoré sú ekonomicky a demokraticky rozvinutejšie. Nie je však reálne, aby im v súčasnosti z tohto ich postavenia vyplývali výhodnejšie práva voči ostatným subjektom medzinárodného práva. V súčasnosti sú si všetky štáty, ako základné subjekty medzinárodného práva verejného, rovné.

Historický vývoj medzinárodného práva verejného môžeme rozdeliť do viacerých období:

- a) starovek,
- b) stredovek až 19. storočie,
- c) 19. storočie až rok 1945,
- d) od roku 1945 po súčasnosť.

6. Starovek

Starovek je prvým obdobím vývoja. V tomto období vznikajú prvé pravidlá medzinárodného práva. Samotný vznik pravidiel sa však limituje na konkrétne oblasti sveta. Je to predovšetkým Čína, grécke štáty či Blízky východ, kde existovali prvé štátne zoskupenia. Išlo o regionálne pravidlá, ktoré sa odrážali v legislatívnych aktivitách, ktoré regulovali určité oblasti spoločného záujmu a spolupráce. Predpokladom vzájomnej spolupráce v predstavených oblastiach boli aj spoločný jazyk, kultúrne zázemie, náboženstvo, politické a náboženské zázemie.

Základným dôkazom existencie počiatkov medzinárodného práva je rozvoj medzinárodných zmlúv, ktoré boli základom rozvíjajúcej sa spolupráce. Predmetom zmlúv

---

¹⁴ KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuraediton, 2011. s. 20.

bola spolupráca pri ochrane náboženských svätých, boli to predovšetkým mierové zmluvy, ale aj zmluvy o neútočení a podobne. Konkrétnym príkladom takýchto zmlúv sú:

- a) „zmluvy mierové (zmluva medzi panovníkmi blízkových štátov Lagaš a Umma okolo roku 3100 pred Kr. o neporušiteľnosti spoločných hraníc);
- b) spojenecké a extradičné zmluvy (zmluva medzi egyptským faraónom Ramzesom UU a chetitiským vládcom Chattušilišom III. z roku 1278 pred Kr.);
- c) zmluvy o vzájomnom neútočení (zmluvy medzi čínskymi panovníkmi z roku 546 pred Kr.);
- d) zmluvy o pokojnom riešení medzinárodných sporov (zmluva medzi Aténami a Spartou z roku 421 pred Kr.);
- e) zmluvy o priateľstve (zmluva Ríma s Ptolemaiom II. z roku 273 pred. Kr.).¹⁵

Aj pri týchto zmluvách však absentoval atribút rovnosti. Všetky predstavené zmluvy boli nerovnoprávne, pretože jeden zo subjektov mal silnejšie postavenie ako tie ostatné. Aj z tohto dôvodu dĺžka existencie a realizácie týchto zmlúv nebola dlhá. Potrebné je zdôrazniť, že: „Tieto zmluvy boli sprevádzané systémom božských alebo svetských záruk, ktorými sa malo zabezpečiť ich riadne plnenie, napríklad vo forme dynastického sobáša, výmeny rukojemníkov, náboženskej prísahy a tiež systémom riešenia sporov, napríklad arbitráží, rozhodcovských zmlúv, zmiešaných zmierovacích komisií a pod.“¹⁶

V staroveku dochádzalo k postupnému rozvoju ďalšieho odvetvia medzinárodného práva, konkrétne diplomacie. V tomto období dochádza k rozvoju diplomatického zastúpenia. Išlo predovšetkým o vyslancov, ktorí reprezentovali svojich panovníkov. Vyslancom patrili už v tomto období imunity a výsady.

Posledným inštitútom, ktorý bol čiastočne upravený v období staroveku a dotýkal sa počiatkov medzinárodného práva, bolo zakotvenie pravidiel vojny. Konkrétnym príkladom je tzv. koncepcia tzv. spravodlivých vojen, ktoré boli príznačné pre staroveký Rím. Koncepcia upravovala spôsoby vedenia vojny, zaobchádzanie s vojnovými zajatcami, ranenými a podobne. Koncepcia sa však vyznačovala krutosťou a neľudským zaobchádzaním.

7. Stredovek až 19. storočie

Pre uvedené obdobie je príznačný vznik nových územných/štátnych celkov a dominancia kresťanstva, ktorá sa prejavila aj v rozvoji medzinárodného práva. Kresťanstvo dominuje pri rozvoji medzinárodného práva až do 14. storočia. „Cirkev v tomto období vystupovala nielen ako tvorca nových pravidiel medzinárodného práva, ale aj ako strážca a garant medzinárodných záväzkov, pričom pápež vystupoval ako najvyšší arbiter pri riešení medzinárodných sporov, depozitár uzavretých medzinárodných zmlúv a pod.

Významným míľnikom tohto obdobia bola snaha cirkvi o kodifikáciu pravidiel vojnového práva. Príkladom je Lateránsky koncil z roku 1139, ktorý zakázal používanie lukov a kuší v ozbrojenom konflikte.

Pôdou na diskusie tak náboženské, ako aj politické boli cirkevné koncily. Medzinárodné právo predstaveného obdobia bolo neoddeliteľnou súčasťou teologického práva. Postupne, s oslabovaním vplyvu cirkvi, upadal aj vplyv teologického myslenia na medzinárodné právo. Predovšetkým vďaka právnikovi menom Hugo Grotius (1583 – 1645) dochádza k sekularizácii medzinárodného práva. Medzinárodné právo tak postupne dostáva sekulárny rozmer s cieľom prispôbiť sa potrebám ľudí.

V priebehu 15. – 17. storočia dochádza k vzniku nových štátov (Holandsko, Švédsko, Švajčiarsko). Práve táto skutočnosť bola impulzom na užšiu spoluprácu a rozvoj

¹⁵ KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuraediton, 2011. s. 21.

¹⁶ KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné* (všeobecná a osobitná časť). Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuraediton, 2011 s. 21.

medzinárodných vzťahov. Teória považuje uvedené obdobie za formovania tradičného, klasického medzinárodného práva.

Významným míľnikom tohto obdobia sú Westfálske mierové zmluvy z roku 1648, ktoré boli výsledkom tridsaťročnej vojny. V rámci mierových rokovaní sa upravili vzájomné vzťahy medzi štátmi Európy. V rámci rokovania dochádzalo k zmenám hraníc, zakotveniu nového náboženstva a podobne. Výsledkom rokovaní bol vznik nezávislých štátov, ktoré sa vyznačovali rovnosťou. Práve táto skutočnosť dala základ ďalšieho rozvoja tradičného medzinárodného práva.

Postupne dochádza k rozvoju zmluvného práva. Novinkou sú predovšetkým konzulárne dohody a obchodné dohody medzi štátmi. Významným míľnikom je aj rozvoj medzinárodného námorného práva, čo podmienilo predovšetkým objavenie nových kontinentov. Posun nastáva aj v oblasti diplomatických stykov, a teda rozvoji diplomatického práva. Prejavuje sa to predovšetkým v zriaďovaní stálych diplomatických misií, ktoré nahrádzajú misie ad hoc. Rozvoj je zaznamenaný aj v oblasti vojnového práva. Je potrebné zdôrazniť, že vojna bola považovaná za legálny prostriedok riešenia sporov, čo je v súčasnom medzinárodnom práve absolútne vylúčené. Napriek tomu v rámci rokov 1899 až 1907 dochádza k zakotveniu pravidiel vedenia vojny v dôsledku Haagskych mierových konferencií. Haagske dohovory upravili spôsob vedenia vojny, ako aj ďalšie atribúty dotýkajúce sa bojov.

Významným míľnikom boli aj prvé projekty medzinárodných organizácií. V súčasnosti sú medzinárodné medzivládne organizácie významným a plnohodnotným subjektom medzinárodného verejného práva. Ich hlavnou úlohou je vytvoriť pôdu na vytváranie konsenzu v rôznych oblastiach medzinárodných záujmov. K významným projektom je potrebné zaradiť:

- a) projekt francúzskeho právnika Pierra Duboisa (1250 – 1321),
- b) projekt mierovej organizácie českého kráľa Juraja z Poděbrad (1464),
- c) projekt univerzálnej mierovej organizácie Emeriho Crucého (1590 – 1648),
- d) projekt francúzskeho ministra Maximiliana de Sully (1560 – 1641). Cieľom organizácie mala byť mocenská rovnováha v Európe,
- e) projekt od autora Abbé deSentier (1658 – 1748). Projekt sa zameriaval na Európu. Autor navrhoval vytvoriť akúsi *európsku úniu*, ktorá by upravovala vzájomne vzťahy európskych krajín. Únia počítala so stálym orgánom, ktorým mal byť kongres. Právomocou kongresu malo byť aj rozhodovanie sporov. Návrh počítal aj so sankciami pre tých členov, ktorí by nenaplnili rozhodnutie kongresu ako rozhodcovského orgánu.

Je potrebné zdôrazniť, že ani jeden z týchto projektov nebol úspešný. Významný je predovšetkým projekt českého kráľa Juraja z Poděbrad. Projekt bol veľmi pokrokový a v mnohých aspektoch korešponduje s aktuálnou Organizáciou Spojených národov. Vzniku organizácie malo predchádzať zvolanie kresťanských panovníkov s cieľom prerokovania projektu a podpisu zmluvy, ktorá mala byť právnym základom organizácie. Český kráľ predpokladal vznik organizácie kolektívnej sebaobrany, pričom základom mal byť:

- zákaz použitia ozbrojenej sily,
- záväzok pokojného riešenia sporov, dôležitú úlohu tu mal zohrávať tribunál,
- povinnosť vzájomnej pomoci proti agresorovi
- účasť na kolektívnych donucovacích akciách.

Organizácia mala fungovať na základe zásady rovnosti hlasov, znamená to, že každá účastnícka krajina organizácie mala mať jeden hlas. Organizačná štruktúra pozostávala z nasledujúcich orgánov:

- a) zhromaždenie – malo zasadať nepretržite a malo byť zložené zo zástupcov členských štátov,
- b) zvláštna rada – mala sa schádzať príležitostne na prerokovanie najzávažnejších otázok, mali sa na nej zúčastňovať panovníci osobne,
- c) súd zložený z predsedu a ďalších členov,
- d) správny aparát, ktorého sídlom mal byť Bazilej a po piatich rokoch iné mesto.

Súčasťou organizácie mala byť aj normotvorná činnosť jej hlavných orgánov. Normotvorná činnosť mala byť zameraná prioritne na udržanie mieru a spravodlivosti, vedenie účinnej obrany proti nepriateľom a podobne. Súdny orgán disponoval sporovou, nesporovou a trestnou právomocou vo vzťahu k členskej základni. Organizácia mala zároveň vystupovať ako arbiter v sporoch medzi členmi, resp. medzi členskou a nečlenskou krajinou. Organizácia mala právomoc rozhodovať o pristúpení nových členov. Predstavitelia organizácie, ako aj organizácia samotná disponovala legačnou právomocou. Mala mať svoje sídlo, pričom sa predpokladala rotácia úradníckeho aparátu spoločne so zmenou sídla po uvedenom období. Povinnosťou členov malo byť prispievanie na chod organizácie. Organizácia disponovala vlastným znakom, pečaťou, pokladňou a archívom. Predstavený projekt bol veľmi pokrokový a jednoznačne je možné konštatovať podobnosť vybraných prvkov projektu so súčasným fungovaním Organizácie Spojených národov, resp. Európskej únie.

8. 19. storočie až rok 1945

Veľký význam pre medzinárodné právo priniesol Viedenský kongres, ktorý sa konal v roku 1815. Dôvodom bolo, že na kongrese boli sformované základné požiadavky tohto právneho odvetvia ako základné normy, pravidlá a pod. Spolu s medzinárodným právom boli položené aj kodifikované základy diplomacie ako dôležitého prvku medzinárodnej spolupráce. Tieto uskutočnené zmeny boli základom vzniku prvých medzinárodných organizácií, ktoré mali charakter kooperatívnych organizácií. Kooperatívne organizácie sa zameriavali na spoluprácu v oblasti mieru a bezpečnosti a spoluprácu v ekonomickej a sociálnej oblasti. Do tohto obdobia je tiež datovaný vznik prvých medzinárodných mimovládnych organizácií, ktoré však nie sú považované za subjekt medzinárodného verejného práva.

Bez pochyb najvýznamnejším míľnikom tohto obdobia je vznik Spoločnosti národov, ako prvej univerzálnej organizácie. Túto medzinárodnú organizáciu je možné považovať za predchodcu OSN. Spoločnosť národov vznikla ako výsledok Parížskej mierovej konferencie po skončení prvej svetovej vojny. Spoločnosť národov vznikla 28. 6. 1919, keď došlo aj k podpisu Versaillskej zmluvy. Versaillská zmluva vstúpila do platnosti 10. 1. 1920, keď svoju činnosť začala aj Spoločnosť národov. Vršanský spomína, že Spoločnosť národov bola zásadnou inováciou 20. storočia. Spoločnosť národov bola výsledkom kulminácie činnosti prvých medzinárodných súkromných a verejných únií, ktorých väčšina vyžadovala určitú formu spoločnej koordinácie. Novovytvorená Spoločnosť národov, založená ako súčasť mierových zmlúv, si stanovila ambiciózný cieľ zachovania medzinárodného mieru.¹⁷ Tento cieľ sa jej napokon nepodarilo naplniť v dôsledku začatia druhej svetovej vojny. K základným úlohám tejto novej organizácie bolo možné zaradiť:

- demilitarizáciu,
- udržanie svetového mieru,
- prevenciu pred ďalšími vojnovými konfliktami.

¹⁷VRŠANSKÝ. P., VALUCH, J a kol. *Medzinárodné právo verejné*. Osobitná časť. Bratislava: Eurokódex, 2013. s. 360 – 361.

Ako už bolo uvedené, Spoločnosť národov vznikla z iniciatívy víťazných mocností prvej svetovej vojny. Organizácia bola tvorená 26 členskými štátmi (vrátane britskej Indie a britských domínií). Sídлом celosvetovej organizácie bola Ženeva. Oficiálnym jazykom bola angličtina a francúzština. Personál a predstavitelia Spoločnosti národov disponovali výsadami a imunitami. Organizácia počítala aj s existenciou súdnej inštitúcie pod názvom Medzinárodný zmierovací súd, ktorého sídlom bol Haag.

V roku 1920 vstúpil do platnosti Pakt Spoločnosti národov ako smerodajný dokument jej fungovania a pôsobenia. Všetky členské krajiny sa zaviazali pri pristúpení k tomuto dokumentu, že budú dodržiavať pravidlá medzinárodnej spolupráce a bezpečnosti, rešpektovať medzinárodné právo a ďalšie záväzky vyplývajúce z Paktu Spoločnosti národov. Paradoxom je, že Spojené štáty americké ako jeden z popredných iniciátorov vytvorenia tejto organizácie tento dokument neratifikovali. Dôvodom bola obava z prenosu časti suverenity na túto organizáciu, čím by Spojené štáty stratili možnosť rozhodovať o niektorých otázkach, napr. otázkach vojenskej povahy a intervencie. Faktom je, že USA ako jeden z iniciátorov sa nikdy nestali členom Spoločnosti národov.

Pakt spoločnosti národov upravoval všetky zásadné aspekty fungovania tejto organizácie. Výnimkou nebola ani úprava týkajúca sa vzniku či zániku členstva.

K základným orgánom pakt zarad'oval:

- Zhromaždenie – hlavný orgán. Tvorený bol zo zástupcov všetkých členských štátov, pričom každý štát disponoval jedným hlasom. Schádzalo sa raz ročne. Do kompetencie zhromaždenia patrilo: prijímanie nových členov, schvaľovanie generálneho sekretára, schvaľovanie rozpočtu a podobne.
- Radu – bola zložená zo stálych a nestálych členov. K stálym členom pôvodne patrila Veľká Británia, Francúzsko, Taliansko, Japonsko a Spojené štáty americké, ktoré, ako sme už uviedli, neratifikovali Pakt Spoločnosti národov, preto sa nikdy nestali stálym členom rady. Rada sa schádzala päťkrát ročne, pričom prípustné boli aj mimoriadne zasadnutia. Do jej kompetencie patrilo: riešenie politických sporov, udržiavanie svetového mieru, vylúčenie člena z organizácie v dôsledku porušovania záväzkov, menovanie generálneho sekretára. Hlasovanie si vyžadovalo jednomyselnosť, okrem procedurálnych otázok.

Stály sekretariát – tvoril ho spomenutý generálny sekretár a jeho personál, ktorý zabezpečoval tak technické, ako aj správne úlohy. Tento orgán prijímal medzinárodné zmluvy na registráciu.¹⁸

Postupne sa objavovali nedostatky existencie tejto organizácie a blížila sa aj druhá svetová vojna, ktorá bola hlavnou príčinou nefunkčnosti a následne aj zániku tejto organizácie. V roku 1926 sa členom Spoločnosti národov stalo Nemecko, ktoré následne v roku 1933 z organizácie vystúpilo. Vystúpenie Nemecka nasledovalo v roku 1933 Japonsko a v roku 1937 Taliansko. V roku 1939 po vypuknutí Zimnej vojny bol Sovietsky zväz ako jediný člen z organizácie vylúčený. Organizácia v týchto rokoch nebola schopná funkčnosti a nedokázala efektívne presadzovať ciele, ktoré si stanovila. Organizácia bola neefektívna voči fašistickej vláde v Taliansku, nacistickej vláde v Nemecku a militaristickej vláde v Japonsku. Okrem týchto faktov je potrebné spomenúť aj veľmi slabé postavenie malých štátov, ktoré de facto nemali dosah na rozhodovací proces a celkový chod organizácie. Začiatkom druhej svetovej vojny samotná organizácia stratila význam a následne v roku 1946 bola rozpustená.

---

¹⁸Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. Právo medzinárodných organizácií. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 75 – 77.

Nefunkčnosť a neschopnosť naplnenia cieľov boli však impulzom na vytvorenie organizácie, ktorá bude reálne fungovať a ktorá bude postavená na pevných základoch s poučením sa z predošlých historických chýb a nedostatkov, ktoré Spoločnosť národov mala.

Spoločnosť národov mala pre rozvoj medzinárodného práva veľký význam. Základným cieľom bolo vytvorenie zázemia na komunikáciu medzi vtedajšími štátmi a zároveň nájdenie priestoru na hľadanie konsenzu v jednotlivých otázkach medzinárodných vzťahov.

9. Po roku 1945 až súčasnosť

Po druhej svetovej vojne dochádza k prechodu realistického konceptu bezpečnosti, ktorý sa zameriava na národnú bezpečnosť, na medzinárodný rozmer. Práve táto skutočnosť podnietila, aby víťazné mocnosti a ďalšie štáty položili základ na vytvorenie univerzálnej medzinárodnej organizácie, ktorá bude postavená na pevnejších základoch ako Spoločnosť národov. Po druhej svetovej vojne tak dochádza k vzniku Organizácie Spojených národov, ktorej zakladajúci dokument pod názvom Charta OSN vstúpila do platnosti 24. 10. 1945. Tento deň je považovaný aj za Deň OSN. OSN začala vykonávať svoju činnosť od 20. 1. 1946, keď sa konalo prvé zasadnutie Valného zhromaždenia OSN, ktoré ustanovilo potrebné orgány a dalo smer fungovaniu medzinárodnej organizácie.¹⁹ Organizácia Spojených národov teda mala byť akýmsi bezchybným dedičom Spoločnosti národov. Kompetentné mocnosti sa utvrdili v potrebe vytvorenia organizácie kolektívnej bezpečnosti, zároveň sa však chceli vyvarovať všetkých predošlých nedostatkov a chýb, ktoré spôsobili nefunkčnosť Spoločnosti národov. OSN sa zrodila po druhej svetovej vojne, keď si veľmoci uvedomovali, že bez vzájomnej spolupráce nie je možné udržať svetový mier. Samotnému vzniku predchádzalo množstvo rokovaní a uzatváranie medzinárodných zmlúv. Právnym základom OSN je Charta OSN, ktorá je zakladajúcim aktom. Ide o zakladajúci dokument. Vo svojej podstate je medzinárodnou zmluvou *suigeneris*, pretože je špecifickou zmluvou, ktorá upravuje fungovanie medzinárodnej organizácie. OSN bola vybudovaná na pevnejších základoch, ktorých cieľom bolo zabrániť, aby sa opakovali situácie z prvej, a najmä druhej svetovej vojny. Významným rozdielom medzi Paktom Spoločnosti národov a Chartou OSN je aj fakt, že Charta OSN sa nestala súčasťou mierových zmlúv. Charta OSN je samostatná medzinárodná zmluva, ktorou sa zakladá nová, univerzálna, medzinárodná organizácia na zaistenie svetového mieru a bezpečnosti.²⁰ „Charta Spojených národov je písanou ústavou, ktorou sa zakladá nové medzinárodné právne spoločenstvo tým, že sa zriaďujú orgány a vymedzuje ich právomoc rovnako, ako sa stanovujú aj práva a povinnosti členov Organizácie Spojených národov. Predpisy, ktoré charta obsahuje, sú kogentnej povahy, t. j. členovia ich nemôžu svojimi partikulárnymi zmluvami derogovať, aby nebol marený účel novej organizácie štátov.“²¹ Podmienkami platnosti Charty OSN bola ratifikácia všetkými veľmocami, konkrétne Spojenými štátmi, Veľkou Britániou, Francúzskom, Ruskom a Čínou. Okrem ich ratifikácie sa vyžaduje aj ratifikácia signatárskych štátov.

Charta OSN nedáva možnosť vzniku žiadneho nadštátneho zväzku. Členstvo v OSN je stále dobrovoľné, teda štáty môžu dobrovoľne prejavíť záujem vstúpiť, ako aj vystúpiť z tohto zväzku. Všetci členovia, teda všetky členské štáty sú si rovné. Organizácia v žiadnom prípade nezasahuje do vnútorných záležitostí svojich členov. Je organizáciou, ktorá disponuje medzinárodnoprávnou subjektivitou a vlastnými orgánmi. Ako organizácia disponuje kontraktúlnou spôsobilosťou a legačným právom. OSN je budovaná ako nástroj členských

---

¹⁹Pozri bližšie: VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. *Právo medzinárodných organizácií*. 1 vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 90 – 93.

²⁰KUČERA, B. Charta Spojených národů. Zároveň příspěvek k dějinám mezinárodní organizace. Praha: Melantrich, 1946. s. 104.

²¹KUČERA, B. Charta Spojených národů. Zároveň příspěvek k dějinám mezinárodní organizace. Praha: Melantrich, 1946, s. 106.

štátov na dosahovanie mierovej, priateľskej medzinárodnej spolupráce na základe konsenzu jej členov. OSN je vybudovaná na troch základných pilieroch:

- udržiavanie mieru a bezpečnosti,
- dodržiavanie ľudských práv,
- všestranný hospodársky a sociálny rozvoj.

Členom tejto celosvetovo pôsobiacej organizácie môže byť každý mierumilovný štát, ktorý zároveň musí prijať záväzky obsiahnuté v Charte OSN. Organizácia Spojených národov je úspešnou a celosvetovo uznávanou organizáciou. Nie je však možné hovoriť o bezchybnom fungovaní, resp. o stopercentnom konsenze pri riešení konkrétnych problémov. S týmito problémami sa musí organizácia v budúcnosti vyrovnávať. Dôkazom je aj niekoľko návrhov na zmenu a reorganizáciu niektorých orgánov či kompetencií.

Ciele a zásady OSN sú uvedené priamo v Charte OSN. Je to preambula a predovšetkým článok 1 a 2 prvej kapitoly Charty OSN.

K cieľom OSN je možné zaradiť:

- a) Zachovanie medzinárodného mieru. Priamo článok 1 ods. 1 pri vymedzení tohto cieľa spomína oprávnenie použitia účinných kolektívnych opatrení, aby sa predišlo ohrozeniu mieru a aby bol potlačený každý útočný čin. Odsek 1 zdôrazňuje aj mierové riešenie sporov.
- b) Rozvíjanie priateľských vzťahov medzi národmi, založených na zásade rovnoprávnosti a sebaurčenia národov. Aj odsek 2 zdôrazňuje vykonávanie vhodných opatrení, ktoré posilnia svetový mier.
- c) Uskutočňovanie medzinárodnej hospodárskej, sociálnej, kultúrnej a humanitárnej spolupráce. Odsek 3 zároveň zdôrazňuje aj posilňovanie úcty k ľudským právam a základným slobodám pre všetkých bez rozdielu rasy, pohlavia, jazyka či náboženstva.
- d) Zlad'ovanie úsilia národov pri dosahovaní týchto cieľov. Organizácia má byť priestorom na spoluprácu potrebnú na dosahovanie všetkých cieľov.

Samotná organizácia, ako aj jej členovia pri dosahovaní vymedzených cieľov konajú na základe zásad, ktoré sú obsiahnuté v druhom článku Charty OSN. K týmto zásadám charta zaraďuje:

- a) Zásadu zvrchovanej rovnosti všetkých členov organizácie. Táto zásada znamená, že všetci členovia organizácie sú si rovní a disponujú jedným hlasom. Zásada im umožňuje zúčastniť sa rokovaní orgánov OSN. Zároveň však treba zdôrazniť, že mocnosti majú zabezpečené stále miesto v Bezpečnostnej rade OSN.
- b) Zásadu svedomitého plnenia záväzkov prevzatých podľa Charty OSN. Dôsledkom porušenia tejto zásady môže byť aj vylúčenie z organizácie, resp. pozastavenie výkonu niektorých práv.
- c) Zásadu riešenia medzinárodných sporov mierovými prostriedkami, aby nebol ohrozený medzinárodný mier, bezpečnosť a spravodlivosť,
- d) Zásadu zákazu hrozby silou alebo použitia sily proti územnej celistvosti alebo politickej nezávislosti každého štátu. Je vylúčená aplikácia vojenskej sily okrem individuálnej alebo kolektívnej sebaobrany v prípade ozbrojeného útoku v zmysle článku 51 Charty OSN, účasť na kolektívnych donucovacích akciách OSN podľa článku 41 a 42 alebo v rámci oblastných organizácií, o ktorých sa píše v článku 53 Charty OSN.
- e) Zásadu poskytnutia pomoci pri akciách OSN uskutočňovaných v súlade s Chartou OSN a vystríhania sa pomoci štátu, proti ktorému takáto akcia smeruje.

- f) Zásadu zaistenia, aby aj nečlenské štáty konali podľa týchto zásad, ak je to potrebné na udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti.
- g) Zásadu nezasahovania do vnútornej právomoci štátov.

Podľa Azuda základné zásady medzinárodného práva, ako je zásada zákazu hrozby a použitia sily v medzinárodných vzťahoch, zásada nezasahovania do vnútorných vecí štátov a zásada mierového riešenia medzinárodných sporov, tvoria z hľadiska záruk mieru kostru zmluvnoprávneho systému.²²

Ciele a zásady uvedené v Charte OSN definujú charakter tejto globálnej medzinárodnej organizácie. Všetka činnosť organizácie zodpovedá týmto cieľom a konanie organizácie zodpovedá zásadám, ktoré sme predstavili.

Práve vznikom OSN dochádza k najvýznamnejšiemu rozvoju medzinárodného práva. Zásada rovnosti sa stáva dominantnou v porovnaní s minulosťou. A práve táto zásada je základom rozvoja medzinárodného práva, kde štáty ako top-subjekty dotvárajú medzinárodné právo prostredníctvom hľadania konsenzu v otázke mieru, bezpečnosti a iných oblastiach medzinárodných vzťahov.

Normotvorná činnosť OSN ako jedna z jej základných funkcií je jednoznačným dôkazom rozvoja medzinárodného práva. Množstvo rezolúcií, dohovorov, ako aj iných záväzných či nezáväzných dokumentov je dôkazom neustáleho rozvoja medzinárodného práva. Predmetom medzinárodného práva sa tak stávajú takmer všetky oblasti fungovania štátov, ktoré sa snažia hľadať konsenzus a kooperáciu v otázkach bezpečnosti, mierového spolunažívania či riešenia konfliktov alebo životného prostredia. V súčasnosti nie je možné jednoznačne zadefinovať predmet medzinárodného práva. Predmet je možné vyvodiť len empirickým skúmaním jednotlivých prameňov, prioritne medzinárodných zmlúv. Znamená to, že medzinárodné právo je odvetvím, ktoré sa neustále vyvíja a je možné očakávať ďalšie oblasti, ktoré budú v budúcnosti predmetom úpravy tohto právneho odvetvia. Z uvedeného vyplýva, že práve rozvojom medzinárodných medzivládnych organizácií a uplatňovaním zásady rovnosti dochádza k rozvoju medzinárodného práva vo veľkom rozsahu. Medzinárodné organizácie pomáhajú rozvoju prioritne tým, že ponúkajú pôdu na kooperáciu a hľadanie konsenzu pri riešení prekážok, ktoré sa v medzinárodných vzťahoch objavujú.

Vývoj medzinárodného práva teda nie je ukončený. Objavujú sa však aj oblasti, v rámci ktorých je medzinárodné právo porušované, resp. nie je dodržiavané tak, ako to bolo stanovené kogentnou normou. Súčasné nedostatky by sme mohli zhrnúť do niekoľkých bodov v podobe otázok:

- a) Platí ešte *pacta sunt servanda*? Je možné polemizovať o dobrovoľnom dodržiavaní záväzkov, ktoré sú medzi štátmi zmluvne dohodnuté. S určitosťou je možné povedať, že vo svete sa objavuje viacero priamych dôkazov o porušovaní tejto zásady.
- b) Aké je fungovanie MP v súčasnosti? Medzinárodné právo verejné je funkčným právnym odvetvím, avšak aj v tomto prípade je potrebné zdôrazniť, že fungovanie nezodpovedá ideálnemu stavu a predstavám, ako boli nastavené po druhej svetovej vojne. Oblasť ako Sýria, Irak či Severná Kórea sú dôkazom nedostatočného fungovania medzinárodného práva.
- c) Dochádza k porušovaniu MP? K porušovaniu medzinárodného práva dochádza. Dôkazom sú sankcie, ktoré sú ukladané v rámci kolektívnych donucovacích opatrení Bezpečnostnou radou OSN. Sankcia je dôsledkom protiprávneho konania štátu, voči ktorému bola vyhovená medzinárodnoprávna zodpovednosť. „Od počiatku 90. rokov minulého storočia uvalila Bezpečnostná rada spolu 12 sankčných režimov na štáty alebo subjekty na ich území – Afganistan, Angolu, Etiópiu a Eritreu, Haiti, Irak,

---

²² AZUD, J. *Záruky bezpečnosti Slovenskej republiky*. Bratislava: Veda, 1995. s. 61

bývalú Juhosláviu, Libériu, Líbyu, Rwandu, Sierru Leone, Somálsko a Sudán. Podľa cieľového zamerania môžu byť namierené proti štátom; iným subjektom, najmä proti povstaleckým hnutiam (napr. proti UNITA v Angole); konkrétnym jedincom (napr. vodcom teroristických skupín).²³

- d) Hlavným cieľom MP bolo/je po II. svetovej vojne udržanie medzinárodného mieru a bezpečnosti – je to ešte realitou? Primárna zodpovednosť za medzinárodný mier a bezpečnosť patrí Bezpečnostnej rade OSN. Je potrebné zdôrazniť, že vzťahy medzi stálymi členmi Bezpečnostnej rady OSN nie sú ideálne. Ide prioritne o vzťahy medzi USA a Ruskom. Príkladom, kde dochádza k ohrozeniu medzinárodného mieru a bezpečnosti, sú miesta regionálnych konfliktov, kde dochádza k boju medzi legitímnou vládou a povstaleckým, resp. národnooslobodzovacím hnutím. Zároveň je potrebné spomenúť rozmáhajúci sa medzinárodný terorizmus, predovšetkým vykonávaný samostatným Islamským štátom.
- e) Má MP v súčasnosti svoje opodstatnenie? Medzinárodné právo má, bez pochyb, svoje opodstatnenie. Presadzuje mierové riešenie existujúcich sporov, snaží sa nájsť riešenia komplikovaných otázok medzinárodných vzťahov a predovšetkým ponúka priestor na kooperáciu a hľadanie konsenzu medzi štátmi a ostatnými subjektmi medzinárodného práva.

Záver

Medzinárodné právo verejné je veľmi dôležitým právnym odvetvím, ktoré má v rámci medzinárodných vzťahov svoje opodstatnenie. Je však potrebné klásť dôraz na dodržiavanie záväzkov, a to prioritne z dôvodu udržania medzinárodného mieru a bezpečnosti. Medzinárodné právo má a musí byť odvetvím, ktoré bude postavené na mierovom spolunažívaní národov s uplatňovaním mierového riešenia sporov v prípade vzniku sporov. Musia to byť však samotné štáty, ktoré musia dbať na dodržiavanie prioritne kogentných pravidiel. Len za takýchto okolností bude dochádzať k dodržiavaniu súčasného medzinárodného práva a rozvoju tohto právneho odvetvia tým správnym smerom.

Literatúra

- ARCHER, C. In BAŇOUCH, H., FEDORKO, M. *Mezinárodní organizace*. Brno: Masarykova univerzita, 2000. s. 254. ISBN 80-210-2474-7.
- KLUČKA, J. *Medzinárodné právo verejné (všeobecná a osobitná časť)*. Druhé, doplnené a prepracované vydanie. Bratislava: Iuraediton, 2011. s. 725. ISBN 978-80-8078-414-0.
- KUČERA, B. *Charta Spojených národů. Zároveň příspěvek k dějinám mezinárodní organizace*. Praha: Melantrich, 1946.
- MRÁZ, S., POREDOŠ, F., VRŠANKSÝ, P. *Medzinárodné právo verejné*. Bratislava. PraF UK, 2003. s. 379. ISBN 80-7160-175-6.
- POTOČNÝ, M. *Medzinárodní právo veřejné. Zvláštní část*. Praha, 1996. s. 323. ISBN 80-7179-088-5.
- TOMKO, J. *Medzinárodné verejné právo*. Bratislava: Obzor, 1988. s. 421.
- VALUCH, J., RIŠOVÁ, M., SEMAN, R. *Právo medzinárodných organizácií*. 1. vydanie. Praha: C. H. Beck, 2011. s. 399. ISBN 978-80-7400-368-4.
- VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Všeobecná časť*. Bratislava: Eurokódex, 2012. s. 411. ISBN 978-80-89447-71-8.

---

²³NOVOTNÝ, A. *Sankcie BR – OSN*. 2008. In <http://mepoforum.sk/medzinarodna-politika/slovník-medzinarodnych-vztahov/sankcie-br-osn-adolf-novotny/>.

VRŠANSKÝ, P., VALUCH, J. a kol. *Medzinárodné právo verejné. Osobitná časť*. Bratislava: Eurokódex, 2013. s. 544. ISBN 978-80-8155-003-4.

NOVOTNÝ, A. *Sankcie BR – OSN*. 2008. In <http://mepoforum.sk/medzinarodna-politika/slovník-medzinarodnych-vztahov/sankcie-br-osn-adolf-novotny/>

Keywords: public international law, history, development, present, future, international organizations, analysis

Summary

The study describes the development of public international law since antiquity up to the present. It provides an insight into the understanding of international law throughout history and also deals with the connection of public international law to the protection of human rights as well as to international police cooperation. The conclusion examines the current functioning of public international law.

*PhDr. JUDr. Mgr. Jozef Medelský, PhD.
Katedra verejnoprávnych vied
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: jozef.medelsky@minv.sk*

Recenzenti: JUDr. Michaela Rapčanová, PhD., PhDr. Vladimír Malíček, PhD.